

Janko Samec:
Na morski poti.

Pa smo bili kapitani,
pa so jadrenice bele
šle po daljni morski plani,
ko da ptičke bi letele.

In smo prišli v tuje kraje
pa smo zlate zaslužili,
smo od dobre se prodaje
vinca sladkega napili.

Niso bili pravi zlati,
niso bila vina prava. —
Dala jih je naša mati,
nič nas ni bolela glava.

A potem smo povrnili
spet v domače se pristane,
barko v bregu smo pustili
in odšli do kočice znane.

Naša mati je dejala:
»Kdor je priden, dosti služi.« —
Pa je rekla Anka mala:
»Oj je blata v naši luži!«

Janko Polák:

Ob vodometu.

Šepeče med drevjem vodomet,
kot padal bi dežek droban.
Šepeče med drevjem vodomet,
k večeru nagiba se dan.

V tolmunu pa ribe plavajo,
bleste se kot čisto zlato.
V tolmunu pa ribe plavajo —
in urne so ribe takó.

Kot ribica zlata sreča je:
že meniš ti, da jo držiš.
Kot ribica zlata sreča je:
Smuk! — Šla je! — za njo strmiš...

Albin Čebular:

V sadovnjaku.

Holadirí, holadiró,
jabolka zrela so že medena,
hruška na bregu je že maslena,
holadirí, holadiró!

Holadirí, holadiró,
slivic obilo na vejah se klanja,
oreh o samih potičicah sanja,
holadirí, holadiró!

Holadirí, holadiró,
košek na rami vsak naj prinese,
pa naj si v njega sladkosti natrese,
holadirí, holadiró!

Holadirí, holadiró,
zimi na peči se bomo smejali,
koške ji polne skoz okno kazali,
holadirí, holadiró!

Lea Fatur :

Matjažek.

2. Punt bomo naredili.

Kako so vendar počasni ti veliki ljudje! Stokrat je že vprašal Matjažek: »Kdaj gremo?« »So hlačice?« In je tekel v hlev h konju in je tekel iz hleva v hišo, iz hiše k cerkovniku. Pa stric se ne zmeni, da bi vpregel danes, mama lika in nabira bele rokave in zobce, stara mati stresa šarteljne na rešeto, boter Andraž pa vleče počasi, počasi šivanko. In vsi pravijo: Jutri! Jutri! Kako težko je Matjažku čakati, da pride v mesto na svatbo! In vsi se mu posmehujejo. Samo stara mati pravi:

»Ne zdi se mi, da tako strašno siliš. Kadar počenjajo otroci tako, se rado kaj zgodi.« A teta zavrača staro mater: »Zmiraj mislite, da se bo kaj zgodilo.«

»Turek je v deželi, Marta,« zavzdihne mati. »Šarteljne pečem za svatbo, pa se mi zdi, da za sedmino. Nič rada ne grem od hiše; tu smo tik gozda. Pa v božjih rokah smo doma in na potu, in na svatbo ne smeš odreči; prišli so tudi drugi k tebi.«

In mama nabira rokave, pa pravi nakrat: »Bilo bi nemara res bolje, da pustimo otroka doma.«

Matjažek zajoka: »Za kaj bodo pa hlačice? In kaj bo rekel ženin boter, in stric Markec kaj bo rekel?«

Pa se joče, kakor še nikdar, dasi bi ostal prav za prav rad sam doma. Sanjalo se mu je, da ga je lovil divji črni mož . . .

V Matjažkov jok sune v vrata, in z »Hvaljen Jezus in Marija!« vstopita dva možaka. V kmečkih škornjih sta, okovanih kakor na dolgo hojo, čekane in kopje imata v roki, plašč na rami. Manjšega, ki je bolj čokat in črnkast v obraz, ne pozna Matjažek, pač pa večjega, moža s široko glavo in čelom, velikih živogledih oči ter izrazitih ust in nosu, velikih uhljev. »Stric Matjaž,« pozdravi deček prijatelja svojega očeta in mu poda roko. Veliki možak dvigne dečka v naročje in ga poujčka, kakor da je peresce.

»Kaka sreča te nosi k nam, Matjaž,¹ in koga imaš s seboj?«

»Zaradi teh malih, ki nam jih odpeljava Turek, da bo izginilo kmalu vse možko iz naših deželâ,« reče Matjaž in postavi dečka na tla. Prime svojega tovariša za roko in pove:

»To je mož-poštenjak, kmečki gospodar Peter Venderlin ali Vunderlih,² ki je uvidel, kar nas vidi že dosti kmetov: Ne zadošča ne cesarjeva ne stanovska (plemiška) pomoč — sami se moramo združiti in se braniti proti Turkom.«

¹ Primeri: Dr. Potočnik, Vojvodina Koroška, II. zv., str. 75.

² Dr. Potočnik, Vojvodina Koroška, II. zv., str. 72.

»Da,« spregovori Vunderlih z globokim glasom, »zvezo ali punt bomo ustanovili, ne proti cesarju, ne proti gosposki, ampak v bran svete vere in lastnine naše.«

»Punt?« ponavlja Podkrnski. »Punt,« vpraša Matjažek, »kaj je je punt, stric Matjaž?«

Pa brž umolkne deček pred svarečim pogledom stare matere in še bolj radi preplašenih obrazov svojcev. Prva izpregovori stara mati ostro:

»Kaj pa gosposka? Ji bo prav, če se bodo kmetje vezali in zbirali na svojo roko? In kako naj skličejo stanovi kmete k orožju in v bran, če se bodo zbirali drugje? Pa saj se niso radi odzivali, kadar jih je klical graščak ali knez — misliš, da se bodo zbirali zdaj na vaš glas, da bodo kmetu bolj podložni kakor gosposki?«

»Odložita plašč in sedita k mizi.« povabi prišleca gospodar, »sedé teče pogovor lažje. Sta že kaj slišala, kaj je s Turki?«

»Kaj je s Turki?« ponovi Matjažek, ki ne razume dosti ne materinih ne Matjaževih besedi. Vidi pa, ko sta odložila moža plašč, da sta opasana z velikima mečema, kakor ga nosi grajski gospod.

»Čas je tak, da moraš imeti še v postelji orožje. Na Hrvaškem ima kmet pri oranju vedno pripravljenega konja in orožje, na Kranjskem in Primorskem delajo na polju s čekano v roki. Nisi več varen nikjer in nikoli. Vsa zborovanja stanov in cesarja, naj bodo v Lincu ali v Brežah, v Velikovcu ali v Celovcu, vse naklade na prošte in župnike, na samostane in berače in otroke ne pomagajo nič. Denar se kar izgubi nekam, tistih par sto vojakov pa ne koristi dosti: kdor se bojuje za denar, se ne bíje iz srca. Za vero se moramo, za našo zemljo! Zato se moramo potegniti sami za svoje pravice!«

»Pa ne bosta rekla, Matjaž in Vunderlih, da se niso postavljali tudi stanovi v bran,« je vzdignila stara mati glavo. »Sami veste, da je padlo v obrambi mnogo naših odličnih vitezov in da so jih mnogo Turki tudi odvedli, porušili mnogo gradov in mest.«

»In zdaj bodo porušili še trg Podklošter,« se je izognil Vunderlih pravemu odgovoru. »Trg že gori, opat Tomaž pa krepko brani s svojimi redovniki samostan in tržane, ki so pribegli vanj.«

»Jezus, Marija!« zavzdihne stara mati, oče prebledi, mama pa privije Matjažka tesno k sebi.

»In zdaj,« udari Vunderlih po mizi, »moramo po novem cesarskem ukazu tlačaniti še pri zavarovanju mest! Svoje tabore si mora kmet sam postaviti, mora graditi mestne in grajske obrambne zidove, potem pa recite sami, če ne sloni vsa obramba dežele na ramah kmetov, in ako ne bo bolje, če jo vzame sploh v roko kmet?«

»Da le poklestimo Turka enkrat pošteno, bo vedel, kaj se pravi hoditi na Koroško požigat in morit!« pribija tudi Matjaž na mizo. »Dva droga in meč počez — kdor stopi podenj, se zaveže z glavo

puntu. Velika bo naša moč, nameščali bomo župnike in sodnike, izbrali si bomo kneza, če bo kazalo...«

Kako so zagorele atu in mami oči! Ali stara mati spet povzame s trdo besedo:

»Kdaj pa je še pri nas ubogal kmet kmeta, domačin domačina? In kako boste vodili vojsko, ko niste vajeni v tem? Gospoda se uči tega že od nekdej. Pobili vas bodo Turki kakor mesar vole, in kar bo ostalo, bo pobila gosposka. O nesrečni časi! Le pomislita, kako se je godilo kmetom, ki so skočili iz Celovca, da bi ustavili, reveži, odvajanje ujetih, pa so jim posekali Turki glave in jih zložili za svarilo na kupček tam ob Glini? Devetdeset glav...«

Stara mati je zajokala. Mrko je rekel Matjaž:

»Umrli so za našo sveto vero, za našo Koroško! Umrli so, ker jih je bilo premalo. Kadar pa se ustavi vsa kmečka zveza Turkom, bo drugače. Vzdignilo se bo vse po naših deželah, ob mejah, po Hrvaškem in po Srbskem, in zemlja bo rešena krivic. Kaj bi ne znali voditi vojske! Ali niso bili kmetje prvi, ki so pristali na sveto evangelje, ki jih je gostil naš svetli knez Ingo na zlatih posodah? In ko bomo rešili zemljo Turka, se bomo pogovorili še tudi z našo gospodo. Vprašali bomo: čigava pa je zemlja? Kje so naše stare pravice? Vso svojo moč ste vi, gospoda, prejeli iz rok kmeta, da ga branite, in ne, da ga golite...«

Temno je zagorelo v očeh, je stisnilo zobe in pesti. In dasi ne razume korenjaški deček, če tudi ima že narejene hlačice in gre na svatbo, vsega tega, vendar preide tudi vanj ogenj, da skoči na stol in zavpije veselo: »Tudi jaz! Na Turka, na grdega!«

Matjaž vstane in dvigne dečka do stropa:

»Tudi ti, vrli, mali Korošec! Za sveto vero in za našo zemljo! Vsi bomo šli. In če izgubimo glave, vera bo rešena, zemlja bo svobodna Turka!«

Iz Matjaževih rok je šel Matjažek v atove in v mamine, ki si je brisala solze.

Stara mati pa je rekla žalostno:

»Eh!... Gospoda se bo vas bolj bala kakor Turkov! Pobili vas bodo, ker ne bo pravega vodje med vami. In kar bo ubežalo Turkom, bo lahko pobila gospoda... Naselili bodo na vaša posestva Nemce. In onemela bo naša zahteva po stari pravdi, in Korošci na Koroškem ne bodo več poznali svojega jezika.«

(Dalje prihodnjič.)

Gustav Strniša:

Za deveto goro.

*Za deveto goró
je mesto krasnó,
pritlikavec bajna dežela:
njih hišice zlate,
srebrne njih trate
in z biseri krita njih sela.*

*Njih polži pa vsi
konjički so: »Hi!«
in že kakor bliski hitijo
čez polje in les,
kjer z nizkih dreves
ogromni sadovi visijo.*

*Pritlikavec vsak
je umen junak:
s konjičkom se daleč ne pelje.
Pedi sto drvi,
pa spet postojí,
na hrbet že drugemu sel je.*

*Za deveto goró
se ptice pekó
kar same, in ogenj ne peče.
Jo primeš in glej:
»Se dobro imej!«
ti, preden jo sneš, vsaka reče.*

*A ribe samé
iz reke brzé
in skozi plamene kar k tebi:
»Pečene smo že,
in dobre smo me!«
Kdo ene privoščil si ne bi?*

*Za deveto goró
tke solnce samó
iz žarkov blesteče preproge,
ki vsaka ovoj
kotali s teboj
in sama zravna se pod noge.*

*Za deveto goró —
nikjer ni takó! —
živijo otroci kar stari;
saj tam ni skrbi,
vsak večno živi —
kaj smrt in bolezen jim mari?*

Marija Kmetova:

Iz govorilnice naših najmlajših.

Aljoša ima štiri leta, Mejko pa tri. To vemo mi, ki štejemo leta po koledarjih in ki menimo, da zares kaj vemo. A kaj bi z našo pametjo! Otrok ima svojo, ki je po njegovih mislih vse večja in bistroumnejša od naše. Zato je Aljoša »po svoje« star trideset, štirideset in — kadar je posebno pri volji — tudi sto let. Kaj je njemu »ena« in kaj »sto«, in kaj beseda »leto«! In on je vitez vseh vitezov in najmočnejši; tudi »kralj vseh kraljev« je.

»To je pa samo Bog,« ga poučim.

»Saj ne mislim zares,« me pouči on, »le za šalo.«

In prinese dva stola in ju zveže. Sede nanja, se možko ozira, in ko ga vprašam, kaj počne, odgovori:

»To je ladja, in jaz sem kapitan. Kapitan vseh kapitanov,« mi še pojasni.

»In kam se pelješ?«

»V Afriko.«

Jaz resno priklimam in ga opazujem. Čez minuto že zakliče:

»Afrika! Dolenjski kolodvor! Izstopite!«

Trenutek za tem je v Trstu in Egiptu, a koj nato v Domžalah.

A pogledjmo sebe, ki smo resni in pametni. Se odpravljajš zares kam — mogoče le v Ljubljano ali Domžale — pa tuhtaš in ukrepaš, kdaj in kako bi se odpravil zdoma. In slednjič niti greš ne. Otrok je pa v eni sami minuti iz Afrike nazaj v Domžale; tega niti najmodernejši zrakoplovci ne zmorejo, in močno dvomim, če bodo sploh kdaj zmogli. Mlajši, Mejko, stopica krog »ogromne ladje« in si natakne koš za papir na glavo.

»Kaj pa to?« se nekako razhudim in hočem prepovedati tako pokrivalo. A Mejko mi resno odgovori:

»Potapljač sem.«

V tem si že priveže vrv na koš in pravi, da je cev, ki skozi njo vdihava zrak. Pa hodi na široko po sobi, Aljoša-kapitan mu pa ukazuje:

»Gospod potapljač, dvignite tisto ladjo, ki se je potopila!«

In kakor da je prava ladja zares orehova lupina, prime Mejko-potapljač za stolček na tleh in ga prinese kapitanu, rekoč:

»Izvolite, prosim, tu je ladja!«

In kapitan jo dvigne k sebi.

Potem skoči kapitan z ladje.

»Zdaj bom jaz potapljač.«

»Ne, jaz bom,« se brani Mejko.

»Jaz bom,« povzdigne glas Aljoša.

»Ne — jaz!«

In »ne in ne« in »jaz in jaz« se stopnjujejo do najvišjih glasov, dokler ne zazveni po sobi: »čof« in »cof« — in kapitan in potapljač se borita na življenje in smrt. Glasen jok je višek te igre, in vsak v svojem kotu kričita drug na drugega:

»Vé!«

»Vé!«

In stoli na tleh, koš prevrnjen, ladja razbita, kapitan in potapljač pa v jezavi ihti.

To je konec vožnje iz Afrike v Domžale in v Pariz— Dolenjski kolodvor, in nazaj.

*

Gremo na izprehod.

Aljoša je gospod — za šalo. Gre po cesti in vpije:

»Prostor, prostor za vlak!«

In jaz sopiham za njim kakor lokomotiva; pred menoj in za menoj sopiha še bolj Mejko in pravi:

»Pšš-puf, pšš-puf!«

In suva z rokami, topotá z nogami in se neznansko resno drži. Na vse pretege se mu cedijo sline iz ust. A kako je hud, ko mu jih obrišem!

»Lokomotiva tudi tako,« mi pravi. In zdaj se šele spomnim, da poceja sline zato, ker teče voda tudi od lokomotive.

Aljoša je ves čas resen in vidi v mislih po sto vlakov in več. Mejko se pa nenadoma nečesa domisli — in steče in teče in teče in je vse klicanje zaman. Že ga potegne zemlja nase: štrbunk! — leži sredi največjega blata. Jaz — kaj hočem — huda sem, a to ne odpravi blata s suknjice.

In gremo in vidimo sliko, kako ima Kristus križ na rami, in povedati jima moram, da je napisano: »Vzemi križ na rame in hodi za menoj!«

»Kaj se to pravi?« me vpraša Aljoša.

»Če se premagaš,« mu pojasnim, »je to težko in je kakor križ, ki ga težko neseš. Tako hodiš za Jezuščkom.«

Pa gremo mimo kostanjarja, in milo se zazre Aljoša na kostanje, a moško stopi dalje in pravi:

»Zdaj hodim za Jezuščkom; sem se komaj premagal.«

»Tudi jaz,« pravi Mejko.

Jaz se pa domislim raznih »kostanjarjev« iz življenja, in če bosta šla vedno tako pogumno mimo njih...

Zunaj mesta pa zagledamo psa, ki ves svoboden skače čez širok jarek sem in tja in tja in sem kakor blisk.

»O zakaj ni Bog tako naredil, da bi bil jaz pes!« vzklikne prav iz dna duše Aljoša, in oči se mu zasvetijo, ko opazuje nagle kretnje psa.

»O!« se začudim, »zakaj pa?«

»Da bi znal takole skakati!« mi odvrne in je ves žalosten. In gleda in gleda psa, pa se nenadoma zgane in poskoči in steče, Mejko pa za njim. Zdaj sta onadva kužka, ki lajata, se dobrikata in prehitvata in si mislita, da delata gotovo še večje skoke kakor pravi pes.

Na travniku opazujemo čebelice. In brž vesta, kaj delajo čebele na rožah, kako se pogovarjajo z metulji in cvetovi in si natlačijo medu v mošnjičke in hlačke in ga ponesejo domov v grad-čebelnjak. O tem gradu se pogovarjamo vso pot. Doma sta koj tudi Aljoša in Mejko čebelici.

»Tu sedi,« mi pravi Aljoša, »ti si matica-kraljica, jaz sem telesna straža, a Mejko je delavka, ki nabira medu.«

»Izvolite veličanstvo, medu?« mi pravi Aljoša, ko mu prinese Mejko košek kock in mi jih strese v naročje.

»Pozor, sršeni-sovražniki so zunaj!« zakliče nenadoma »telesna straža« garda — in plane s kuhalnico na sovražnika, na mize in stole-sršene. Mejko je zdaj tudi »garda«, in oba vzklikata krog mene in kmalu javita, da je sovražnik odbit. In res je nekaj stolov prevrnjenih na tleh.

Zvečer pa odgrne Aljoša posteljo, se postavi resno in povabi mamó, rekoč:

»Izvolite, veličanstvo-mama!«

In ves teden smo zatem vsi same čebele, in je vse stanovanje grad-čebelnjak.

A kmalu smo v samih zrakoplovih. Nad nami so oblaki, in se zadevamo ob luno in zvezde, lovimo solnčno zlato v košarice in ga prinašamo na zemljo. Ko dežuje — tako si domišljamo — napravimo šotore na tleh in

prižgemo električne lučke v njih. Vse doživljamo, vse preizkusimo, vsepovsod smo doma, in ves svet je v duhu naš.

Tako minevajo dnevi, in življenje otrok raste in raste. A včasih mi pride misel: Ali smo mi, veliki in pametni, bolj pametni od teh naših najmlajših? Kaj ne delamo toliko del, ki prav tako nimajo trdne podlage kakor pri otroku? In se pričkam in besedičimo in se veselimo in pretakamo solze vse do konca — kakor ti najmlajši v svojih igrah. Tako smo drug drugega podoba: otroci se gledajo v naše zrcalo, mi pa v njihovo.

Fr. Pengov:

Tobak.

Tobak — tako trdijo na Pomeranskem — je iznašel sam vrag. Ljudje niso poznali niti imena temu zelišču, dokler ga niso izvedeli na ta-le način:

Nekega dne je videl kmet, kako obdeluje hudobni duh veliko njivo, kjer se stale rastline prav posebne vrste. Kmet je bil radoveden, zato je vruga vprašal: »Kaj je to, vražič, kar sadiš?«

»Tega ne ugameš svoj živ dan!« se je zasmejal hudobec.

Beseda je zbudla gospodarja, pa je zavpil: »Kar veš ti, vem tudi jaz; toliko pameten sem že, kot ti!«

»Tako?« se je začudil vrag. »No, pa staviva! Če ugameš v treh dneh ime temu zelišču, naj bo tvoja ta velika njiva in vse, kar je na nji. Če ga pa ne ugameš, si pa ti sam moj z dušo in telesom!«

Kmet je imel trdo butico, pa je sprejel stavo. Toda že na potu proti domu mu je upadlo srce, in ko je prišel v domačo hišo, se je vsedel ves žalosten na klop in ni maral ne jesti ne piti.

»Kaj pa ti je, možiček?« ga je vprašala kmetica.

»Oh, ženica!« ji je potožil mož, »to je huda, huda zgodba!« In potem ji je povedal vse, kar se mu je bilo pripetilo.

Pa ga je potolažila ženica: »Če ni nič hujšega, le kar jej in pij in bodi dobre volje! Ime rastline ti ugamem že jaz!«

Pa je žena šla, se slekla in zlezla v veliko kad, kjer so hranili črni, lep-ljivi katran. Na to je prerezala po dolgem pernico (posteljo) in se povaljala v perju, tako da je bila po vsem telesu pokrita z njim. Pa je šla na polje, kjer je rastlo tisto tuje zelišče, tekala po razorih gor in dol ter se sklanjala z glavo proti tlom, kakor da hoče jesti tisto listje. Komaj jo pa opazi vrag, že priteče iz hiše, da prežene veliko ptico. Ploska z rokami in vpije: »Šu, ti velika štoklja, ali se mi pobereš iz mojega tobaka! Š-u! Š-u! Š-u!«

Žena je že izvedela dovolj. Urno je odhitela domov in povedala možu, kako je bil imenoval satan tisto zelišče.

Ko je prišel tretji dan, se je hudobec že veselil in si mel roke, češ, spet bo moja ena duša! Ves oveseljen je vprašal kmeta, če ve, kako je ime tistemu tujemu zelišču.

»I, čisto navadni tobak je!« mu je pomilovalno odgovoril kmet.

Satan je stavo izgubil in je moral brez kmetove duše nazaj v peklo. A slab spomin je le pustil za seboj: Kmet je namreč dobil za njim velik kos tistega sveta s tobakovo rastlino. In se je zagledal v rastlino on in njegovi otroci. Zelo veliko je takih pridelovalcev tudi v naši jugoslovanski domovini, a s tobačnim strupom »nikotinom« si nakopava bolezen, posebno jetiko, na stotisoče in milijone ljudi.

Ksaver Meško:

O Gedeonu.

V knjigi Sodnikov na 6. poglavju beremo:

Ob času sodnikov so Izraelovi otroci spet hudo delali pred Gospodom. In Gospod jih je dal Madjanom v roke sedem let. In Izrael je bil silno ponižan pred Madjani in je klical h Gospodu in prosil pomoči zoper Madjane. In Gospod se jih je usmilil in je poslal angela, ki se je usedel pod hrast, ki je bil v Efri in je bil Joasa, očeta rodovine Ezrijeve. In ko je Gedeon, njegov sin, v tlačilnici žito otepal in čistil, da bi ga pred Madjani skrili, se mu je angel Gospodov prikazal ter mu rekel: »Gospod bodi s teboj, ti najmočnejši med možmi! — Pojdi v tej svoji moči in reši boš Izraela iz rok Madjanov.« In on je odgovoril rekoč: »Prosim, moj Gospod, s čim bom rešil Izraela? Glej, moja rodovina je poslednja v Manasetu in jaz sem najmanjši v hiši svojega očeta.« In Gospod mu je rekel (po angelu): »Jaz bom s teboj, in pobil boš Madjane kakor enega moža.« In on je odgovoril: »Če sem milost našel pred teboj in boš rešil Izraela po moji roki, daj mi znamenje: Položil bom kožo z volno (runo) na gumno (strjena zemlja pod milim nebom, kjer so z živino mlatili); ako bo rosa samo na koži, po vsej zemlji pa suho, bom spoznal, da boš po moji roki, kakor si govoril, rešil Izraela.« In zgodilo se je tako. In je Gedeon zgodaj zjutraj vstal, vzela kožo in je skledico napolnil z roso. In je spet Bogu rekel: »Naj se ne vname tvoj srd zoper mene, ako še enkrat poskusim ter iščem znamenja na koži. Prosim, naj bo samo koža suha in vsa zemlja z roso namočena.« In Bog je storil tisto noč, kakor je bil prosil; in bila je suhota samo na koži, rosa pa po vsej zemlji. — »Tudi mu je Gospod rekel: »Vzemi junca svojega očeta in še enega sedemletnega junca in poderi oltar Balov in posekaj log, ki je okrog oltarja; in sezidaj oltar Gospodu, svojemu Bogu, in vzemi drugega junca in daruj žgavno daritev vrh drv, ki jih boš iz loga nasekal.« Tedaj je vzel Gedeon deset mož izmed svojih hlapcev in je storil, kakor mu je bil Bog ukazal. Ker se je pa bal hiše svojega očeta in ljudi tistega mesta, ni hotel tega storiti podnevi, ampak je vse ponoči dopolnil. In ko so ljudje tistega mesta zjutraj vstali, so videli oltar podrt in log posekan in so med seboj rekli: »Kdo je to storil?« In ko so povpraševali, jim je bilo povedano: Gedeon, Joasov sin, je to storil. In so rekli Joasu: »Svojega sina sem privedi, da umrje; zakaj on je podrl Balov oltar in je log posekal.« Odgovoril jim je: »Ali ste vi Balovi maščevalci, da se zanj bojujete? Ako je on Bog, naj se maščuje njemu, ki mu je oltar spodkopal.« Od tega dne se je Gedeon imenoval Jerobal, zato, ker je Joas rekel: »Bal naj se maščuje njemu, ki mu je oltar spodkopal.« (Jerub-Bal = maščuj se, Bal!)

Pesem Gedeonova.

*Kdo sem jaz, o Gospod, da name ozrl si se z visočin?
Nisem li Gedeon, najzadnji Joasov sin?
Zadnji v Manasetu rodu očeta je mojega rod,
pa si ozrl se name, vsevečni Gospod Sabaoť!
V svoji neskončni dobroti si známenje véliko dal,
da si me res za svoje orodje izbral:
runo bilo je rosno, ko suho je bilo okrog,
drugo pa noč bilo suho, ko rosa pobsod drugod.
Videl sem známenje, Bog Sabaoť, in glas slišal tvoj:
»Mir s teboj! Ne boš umrl, nikar se ne boj!
Meč si opaši, uniči Balov oltar in log —
vidi naj ljudstvo, kako brez moči je ta bog!
Meni, Gospodu, postavi na skali oltar,
vola razsekaj in meni daruj ju v dar,
pa ti v oblast ves narod madjanski bom dal,
ne več on vam, ti njemu boš gospodoval.«*

*Pa sem posekal log, oltar razrušil do tal.
Daj, le maščuj se, o Bal! — Glej, tu stojim, Jerobal,
tebi sovražnik vse dni, hlapec ponižen Boga —
kje ga kak narod, ko Bog je naš, še ima?*

Kdo sem jaz, o Gospod, da glas me je tvoj pozval?
 Nisem li Gedeon? — Naj sem! Saj ti si me sam poslal!
 Iz besede tvoje vame gre silna moč.
 Meč pograbil v tej tvoji moči oberoč,
 kakor razrušil Balov oltar, posekal ves log sem z njim,
 z isto močjo ga na Izraela sovraže zavihtim.
 S to močjo posekal vsak bom sovražni roj,
 jaz Gedeon, Joasov sin — Sabaot, služabnik tvoj!

Griša:

Sadni tat.

Breskev zelena: ena, dve, tri.
 Nihče ne vidi me —
 zame zori.

Precej visoko je: ena, dve, tri.
 Rahlo potipljem jo —
 zrela še ni.

Sosed je hud možak: ena, dve, tri.
 »Daj, le odtrgaj jo,
 če si junak!«

Dečko pa misli si: »Ti si bedak,
 breskev naj še zori
 teden, dva, tri.

Ko dozorela bo, vrnem se k nji,
 naglo odtrgam jo —
 ena, dve, tri.«

Ko pa se vrne spet, gleda strmé:
 breskve na oknih so —
 tam zdaj zoré.

DOMEN

Mladinski novičar

† Leopoldu Turšiču v spomin.

Ne bom pisal razprave, ko nisem učenjak, in še tega ne vem, kje je bil rojen, kje je hodil v šole in kako je romal po svetu in življenju.

Tudi ni to nekrolog, ker mu nisem bil znanec in prijatelj, da bi imel pravico, pisati mu v slovo in slavo. Nikoli v življenju me ni videl, in jaz njega ne.

Pa mi je vendar hudo po tebi, naš Vrtčev pesnik, Leopold Turšič! Tako bridko mi bo pri srcu, ko bom listal prihodnje številke Vrta in Angelčka, kot Štritarjevi siroti:

Kako je hiša strašno prazna ...

Letos, prvega junija so te djali v črno zemljo, in lani osorej sem bil prvikrat v Krškem, sanjavo tihem, starem mestecu ob široki Savi.

Ko sem do opoldanske ure izvršil svoje opravke, sem po krških ulicah hodeč čakal na vlak. Pred lepim gosposkim župniščem šele sem se domislil, da je gospodar v tej hiši pesnik Leopold Turšič. »K Turšiču stopim,« sem sklenil na hitro, »da ga pozdravim in vidim, pa spet grem.« In že sem stopil na prag ter prijel za kljuko. Pa sem se spet premislil: »Poldan je, ni pripraven čas za posete. Mogoče ne bo prav, da mu silim v hišo, neznanec — nezvanec. In bolehen je tudi...«

Krenil sem nazaj na trg, v solnce in tišino dremajočega mesteca, in čez leseni most na Videm, kjer sem počakal v krčmi pod kostanji.

To je bilo lani, ko sem bil v Krškem in nisem šel k Turšiču...

In letos?

Tam okoli Krškega
grozdje dozoreva —
oj, h trgatvi radostni

čriček že prepeva —
kje bi zdajle na jesen
domek svoj izbrali...

Kje ti je izbrala Previdnost domek zdajle na jesen, ljubi, tiho veseli pesnik Leopold Turšič, ti naša radost in naša bol! Pod zeleno, od solnca blagoslovljeno Trško goro, v tem sanjavem starem krškem mestecu na položnem bregu Save. Počivaš in ne boš več vstal. Nad tem nebeško lepim, široko odprtim krajem je solnce, je živ, opojen dan, in grozdje dozoreva, življenje, bujno zdravo življenje polje vsepovsod — ti pa počivaš: mlad, veder, dober, pesnik, svečenik, trpin...

Ko sem bral tvojo Pomladno balado v lanskem Vrta, nisem mislil, da je kakor labodja pesem, kakor tvoje slovo od življenja in Vrta.

Nekod iz temè je skoviknil skovir —
brez sina je mamica bila.

Kadar me spet pripelje pot v Krško, se ne bom več obotavljal. Se ne bom več na pragu premislil. Prav zares te neznanec obiščem, Leopold Turšič.

Mogoče se bodo igrali otroci okoli tvojega groba, in ti tiho porečem:

»Ne mislim na smrt in trohnobo; zakaj, glej, kjer si dotrpel in izdihnil, klije naše cvetje: deca, ki si jim zvesto in ubrano pel, so zunaj, v žitu in travi. Vse je, kakor je bilo...«

Ne mislim na trohnobo in smrt, ker ti živiš, Leopold Turšič, ki nisi zastonj hodil po tej slovenski zemlji, ti živiš, in mi vsi, kar nas je Vrtčevih, smo ti iz srca hvaležni!«

Tako porečem, kadar me pripelje pot do tvoje gomile.
Počivaj v Bogu, naš pesnik!

Ant. Žužek.

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Nesreča.

(Konec.)

Vsak je svoje nesreče kovač.
Po nesrečo ni treba potovke pošiljati.
Berači in nesreča sami pridejo.
Nesreča zajca doteče.
Nesreča ni nikoli ugnana.
Nesreča pride na konju, a peš odide.
Če pride nesreča skozi duri, pride svež
zrak z njo.
Ni nesreče brez sreče.
Nesreča je kažipot k Bogu.
Nesreča modrí.
Nesreča oči ostrí.
Nesreča druží ljudi.
Skupna nesreča se lažje nosí.
Sreča je, imeti tovariša v nesreči.
Nesreča in up bivata pod eno streho.
V nesreči je obup največja nesreča.
Nesreča oslepí.
Nesreča postara.
Ni nesreča za raka, če ga v vodo vržeš.
Ni nesreča, če ti kruh v med pade.
Tudi mala nesreča je težja, ako dolgo
traja.
Velika nesreča še vero vzame.
Nesreča, ki sega bogatim do kolen,
sega siromaku do vratu.
Kdor ima nesrečo, mu kruh v peči
zmrzne.

R e k i.

Ti nesreča, ti!
V svojo nesrečo drveti.
Iz nesreče se izkopati.

Drobiž.

V. Steska: Sprehod po Ljubljani.

(Kažipot našim šolarjem-izletnikom.)

Prej je imel grad dva vodnjaka; enega na dvorišču iz l. 1588., drugega pa zunaj poslopja, ki je baje 65 m globok. Na drugem koncu griča so stare utrdbe, »šance« imenovane.

Grajska kapelica je posvečena svetemu Juriju. Slika je delo Janeza Po-

točnika. Na stenah so naslikani grbi deželnih glavarjev od l. 1261.—1742.

V ulici sv. Florijana so štiri hiše ohranile staro obliko slemenskih hiš. Voda se na teh strehah odteka na desno in levo, zato se te hiše ne stikajo. Radi vlage v vmesnih prostorih so začeli to obliko hiš opuščati.

Zadnja hiša v Ulici sv. Florijana na levo je mestna dekliška šola. Prej je stala tu od l. 1658. do 1773. jezuitska gimnazija. Pozneje so tu namestili ljudsko šolo; velika dvorana pa se je rabila za veselice, koncerte in deželnozborske seje. To dvorano so imenovali reduto, l. 1898. so začeli zidati dekliško šolo. V stari Ljubljani je stala morda tu do l. 1484. mestna hiša, pred njo pa lipa in vodnjak. Mestno hišo so tedaj preselili na Mestni trg.

Nasproti šoli stoji hiša s pomolom, nekdanji stiški dvorec, kjer so ostajali stiški redovniki, kadar so prišli v Ljubljano. V veži na levo je še njihov grb.

Za šolo je cerkev sv. Jakoba, ki je bila nekaj časa edina cerkev v najstarejši Ljubljani. Cerkev je potres poškodoval l. 1511., na kar so 1515 novo sezidali. Ker je bila premajhna, so jezuiti zgradili v l. 1613. do 1615. novo prostorno cerkev, ki so jo l. 1701. temeljito popravili. Kapelico sv. Frančiška so prizidali l. 1669. in jo okrasili s štukaturami. Najlepša oltarja sta veliki oltar, ki ga je napravil l. 1752. Francesco Robba, in oltar sv. Frančiška, za katerega je izklesal kipe Jakob Contieri iz Padove l. 1720. Na stropu cerkve je naslikal Jurij Šubic štiri freske iz življenja sv. Jakoba; okvir okrog slike velikega oltarja je izvršil Janez Wolf 1869. Križev pot in sliko sv. Frančiška Ksaverija je izdelal Pavel Künl. Cerkev je imela do l. 1895. dva zvonika. Po potresu so ponižali zvonika do cerkvene strehe in sezidali ob zakristiji nov zvonik (R. Jeblinger). Na vrhu cerkvenega pročelja je

relief kiparja Ivana Zajca: Spremenjenje na gori (1897).

Na trgu sv. Jakoba je spomenik Brezmadežne. Kip je bil ulit leta 1681. in je ostanek starega spomenika, ki je stal pred cerkvijo. Ko je spomenik razpal, so kip hranili v cerkvi, dokler niso postavili na trgu novega spomenika l. 1870.

Lepa je hiša št. 11 na Starem trgu. Nad durmi nosi pomol mož, ki drži prst na ustni, kar spominja na gospodarja in graditelja te hiše barona Schweigerja (schweigen = molčati). V hiši št. 4 je bil rojen naš znameniti zgodovinar Valvasor (1641 do 1695).

Most preko Ljubljance se imenuje Hradeckega most, prej pa čevljarjski most, zato, ker so bile čevljarjske kolibe na mostu. Ta most je bil dalj časa edini most v mestu. Sedaj pa vodi čez Ljubljano več mostov. Prvi je šentjakovski most, ki je bil od leta 1827. do 1915. lesen, sedaj pa je betonski. Drugi je že imenovani Hradeckega most. Tretji je frančiškanski most, ki so ga prej imenovali špitalski most. Bil je lesen, od l. 1842. je pa kamenit. Četrty je zmajski most (prej jubilejni, še prej mesarski), ki so ga postavili 1908. Peti je šentpetski most, ki je sedaj betoniran. Šesti, vodmatski, je popolnoma nov in vodi z Zaloške ceste na Kodeljevo.

Na Mestnem trgu so hiše večinoma tronadstropne. Nekaj jih je zelo starih, n. pr. Skabernetova (nekdaj Hrenova s Hrenovim grbom na dvorišču), Hamannova, Šanteljeva, Pleiweissova, štirinadstropna v klasicistovskem slogu sezidana, itd. Sedanjo mestno hišo so sezidali l. 1717/18. Pred njo nudi vodo lep marmornat vodnjak s tremi simboličnimi podobami, ki predstavljajo tri glavne kranjske reke: Savo (Gorenjsko), Krko (Dolenjsko) in Ljubljano (Notranjsko). Vodnjak je postavil kipar Francesco Robba leta 1751.

Pred stolno cerkvijo (Pred škofijo št. 4) je škofijski dvorec. Sezidal ga je drugi ljubljanski škof Kri-

štof Ravbar l. 1512., kar spričuje kameniti napis v veži. Drugo nadstropje je sezidal škof Friderik Oto grof Buchhaimb in hodnik s stebri škof Sigismund grof Herberstein l. 1695. Zadnji del poslopja proti Ljubljani je postavil škof Schrattenbach l. 1735., kapelico v drugem nadstropju pa škof dr. Jakob Missia l. 1897.

Sedanjo stolno cerkev sv. Nikolaja so zgradili l. 1701.—1706. Valvasor pripoveduje, da so cerkvico sv. Nikolaja postavili ribiči l. 745. To pa ni verjetno, ker so bili Ljubljanci tedaj gotovo še pagani. Cerkev je prejkone nastala šele v 12. veku, ko se je češčenje sv. Nikolaja širilo po naših krajih. Po požaru l. 1386. so postavili novo cerkev, ki je z raznimi spremembami ostala do l. 1701. Tedaj so jo podrli in sezidali po načrtu slavnega jezuita Andreja Pozza današnje cerkev. Cerkev je poslikal slikar Julij Quaglio v l. 1705.—1706., kapelice pa v l. 1721.—1723. Te freske so najlepše v Jugoslaviji. Kupolo je poslikal po Quagliovih prejšnjih freskah Matej Langus l. 1843/4. Quaglio je naslikal tudi oltarno sliko sv. Dizme l. 1704., Langus pa več oltarnih slik, n. pr. sv. Nikolaja, sv. Treh kraljev, sv. Trojice, sv. Janeza Nepomučana in Marije Folinjske (po Rafaelu). Znamenita sta oba angela ob tabernaklju v levi prečni ladji. delo Francesca Robbe okoli l. 1750. Križev pot je po Führichu naslikal Jos. Plank l. 1860. Orgle na velikem koru so dobro uspelo delo orglarskega mojstra Milavca in imajo 55 spremenov: orgelske omare pa so iz srede 18. veka. Na zunanji strani cerkve so tri freske, ki jih je po prejšnjih Quagliovih naslikal Janez Wolf l. 1872., oziroma 1885.

Za stolnico je duhovsko sementišče. Poslopje so sezidali v letih 1708.—1717. Portal, ki je najlepši v Ljubljani, je postavil Luka Mislej leta 1714. V pritličju je knjižnica, ki jo je s freskami okrasil Julij Quaglio l. 1721.

Na Vodnikovem trgu stoji Vodnikov spomenik, ki ga je modeliral Alojzij Gangl l. 1889. Kjer je

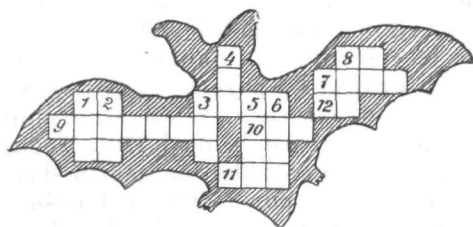
sedaj sadni trg, je stal nekaj franciškanski samostan, pozneje prenarejen v šolsko poslopje, ki je dobrih sto let združevalo v sebi skoro vse ljubljanske šole, licejsko knjižnico in muzej. Po potresu l. 1895. razmajano poslopje so podrli l. 1898.

(Dalje prihodnjič.)

Uganke, skrivalnice in drugo.

1. Križaljka »Netopir«.

(Slavko Felicijan, Ribnica.)

Določi sledeče pomene:

Navpično:

- 1 jed,
- 2 član družine,
- 3 del obraza,
- 4 gorljiva snov,
- 5 moško ime,
- 6 žensko ime,
- 7 veznik,
- 8 pozdrav.

Vodoravno:

- 3 število,
- 9 potrebuješ po delu,
- 10 rastlina,
- 11 žensko ime,
- 8 ploskovna mera,
- 7 moško ime,
- 12 nikalnica.

2. Magični mozaik.

(Miroljub, Vižmarje.)

o	e	č	l
s	s	v	e
l	k	o	a
o	o	a	t

Razreži gorenji kvadrat ter sestavi iz dobljenih delov magični kvadrat!

3. Vžigalice.

(Miroljub, Vižmarje.)

Sestavi iz teh vžigalice ime drugega laškega mesta, v katerem pa ne bo nobene gorenjih črk!

Rešilci in imena rešilcev — ki se sprejemajo le tekom 10 dni po izidu lista in se objavljajo le imena onih rešilcev, bodo rešili vse začetke — v prihodnji številki.

Rešitve 1. štev.:

1. Kelih.

Oh, kelih našega življenja
je kelih žrtev in trpljenja.

(Sim. Gregorčič.)

Ključ: Datum na stolju keliha pove, katero črko treba vzeti.

2. Spremenitev.

Naslov, amor, reva, osem, čreva,
Adam, ježa, tabor, Eva, veda, rima,
trska, Erna, cena.

Naročajte »Vrtec«!

3. Sestavljalnica.

l	a	ž	j	e	p	r
e	r	e	d	i	e	n
a	m	a	t	i	s	e
d	e	m	o	t	r	o
k	k	o	s	e	d	e
m	o	t	r	o	k	e
n	o	m	a	t	e	r

Lažje preredi ena mati sedem
otrok ko sedem otrok eno mater.

4. Črkovnica.

